

”Skal medierne sætte dagsordenen?”

Seminar og debatmøde i Medborgerhuset Indre By, Ahlefeldtsgade

Lørdag 28. februar 1998

Oplæg ved dir. Benny Aros,

Danmarks Kirkelige Mediecenter, Århus

Lad mig starte med en mild overdrivelse. Det siges jo at fremme forståelsen. Og med en undskyldning. Jeg kommer til at tale mest om elektronisk massekommunikation, især TV, fordi det er det jeg mest har beskæftiget mig med gennem årene.

Der var en gang, som der står i eventyret - og det er ikke så forfærdelig længe siden. Der var engang, at der var det jeg vil kalde klassiske journalister til. Sådan mere præcist dengang TV-avisen var nationens nationale helligdom, og et af oraklerne hed Uffe Ellemann, et andet Bjørn Elmquist såmænd, og blandt de meget, meget små og uanseelige orakler var der også et der hed Benny Aros, dengang ansat i TV-Provinsafdelingen.

Der var en gang. Siden er de klassiske journalister blevet både gråhårede og politikere og for mit vedkommende måske det der er værre, nærmest lidt hellig, og straks sværere at tage alvorligt. Overdrivelsens påstand er, at det der er kommet efter os og vores slags er en massekommunikation, der slet ikke har brug for journalister i klassisk forstand, men for noget andet - for event-makers og for underholdere. Man kan også illustrere påstanden på en anden måde. Da jeg i sin tid startede karrieren i Danmarks Radio som journalist var det midt i en medie-revolution. Det store tunge monopolapparat var indtil vores entre overvejende et pædagogisk instrument. Det var en folkeopdrager, og derfor havde man i radioen og TV's barndom også noget der hed foredragsafdelingen, og de allerældste blandt os erindrer måske også navne som John Danstrup og Lasse Budtz - han blev forresten også i hvert fald en slags politiker - der udlagde teksten for den lyttende befolkning.

Der var engang, at hovedmålet var at orientere folket, at gavne og fornøje i klassisk forstand, og derfor var det så godt som udelukkende lærere, folkeskolelærere, der var og blev ansat. Men med sådan nogle som Bjørn Elmquist og mig holdt journalisterne deres indtog. Nu var det nyheden, den rappe replik, meningsbrydningen det handlede om - men stadig i respekt for den klassiske opfattelse, at journalister skaber ikke nyheder, de finder dem og borer dem frem om nødvendigt, men opgaven er først og fremmest at sikre avisen - herunder TV-avisen - som døgnets spejl, som den nødvendige, hastige og kritiske afvejning af stort og småt, så borgerne kan fungere optimalt i et demokrati.

Det var dengang. Og hvad er der så kommet efter os. Vi befinder os midt i et nyt skred, for nu bliver det entertainernes årti. Nu er det skuespillernes tur, stand-up-komedianernes, talk-show værternes tur, nu er det dem der afløser journalisterne på de centrale sendetider og journalisterne forsøger at klamre sig til taburetterne/barstolene i nogle år endnu ved at gå med på legen. Ja man har ligefrem opfundet et nyt ord for det - nu kan man høre nyheds- og debatprogrammer omtalt som info-tainment, og jeg synes nok at noget af den elektroniske valgkamp i denne runde taler for, at påstanden har noget på sig.

En hovedtese som jeg vil forfølge er, at de medieproblemer, der er tydelige når det gælder den negative omtale af flygtninge- og indvandrers-området, ikke er specifikke for dette område. Der er i

det hele taget et problem omkring udviklingen i massemedie-kulturen, som er langt mere generel og også gør sig gældende i forhold til andre samfundsområder, ikke mindst politik, men også kirkeligt stof, som jeg producerer.

Det er nok nødvendigt at gøre en anden ting klart først. Eftermiddagens retoriske overskrift hedder: Skal medierne sætte dagsordenen - underforstået det skal de nok ikke, for det er de ikke gode til. Sådan opfatter jeg det ikke. Jeg må sige ja. Medierne skal sætte dagsordenen - ikke fordi de er særligt gode til det, men fordi opgaven vanskeligt vil kunne overlades til andre i dette samfund. Det svarer til spørgsmålet om vi tør overlade til politikerne at styre landet. Det er med bævende hjerte og rystende hånd man gør det - også ved valget denne gang -, men alle svagheder til trods er demokratiet, som det er formuleret af Churchill, det mindste af alle onder.

Alle svagheder til trods skal medierne sætte dagsordenen. Men forbrugerne skal selvfølgelig kunne forlange en ordentlig vare. En anden sammenligning. Landbruget skal alle svagheder til trods producere vores fødevarer. Men vi må kunne forlange, at vi kan få et blødkogt æg til morgenmad uden at risikere at invalideres af en eller anden frygtet salmonellaforgiftning. Opgaven er derfor at analysere medieproblemerne og ved hjælp af en sådan analyse stille krav til medierne. Det handler om i dialog:

at stille krav til faget journalistik,

at stille krav til den redaktionelle proces - og her vil det være helt fair, hvis samfundet stiller ganske særlige krav til den proces, der foregår på de mere eller mindre licensfinansierede medier, uden at man straks skal himle op om politikerstyring og censur af den grund,

og endelig handler det om at stille krav til os selv som forbrugere og som leverandører af nyheder og debat.

Først kravene til faget og til den redaktionelle proces. Der kan næppe herske tvivl om, at begge dele har ændret sig. Overordnet må man sige, at hvor det tidligere ideelt set var et ønske om at få sandheden eller i hvert fald dele af den ud til borgerne, så indgår der i den elektroniske verden i dag også overvejelser af markedsorienteret art. Det handler om et indhold der sikrer kunder i butikken, i TV-branchen gode ratings som det hedder, dvs. høje seertal, i avisbranchen oplagstal.

En af de gamle filosoffer har en rammende beskrivelse af dette fænomen. Han har i en analyse af begrebet masse eller som han kalder det - publikum , en stor uformelig og vilkårlig masse uden selvstændig værdi som andet end netop masse - sagt noget fornuftigt om det. Lidt frit citeret: Publikum er noget alle og enhver, ja selv en fuld matros der foreviser en perspektivkasse, kan tilegne sig - og den fulde matros har absolut samme ret dertil som den mest udmærkede (i parentes TV-station) at sætte alle disse mange, mange nuller foran sit ettal. Publikum er alt og intet, er den farligste af alle magter og den mest intetsigende. Man kan tale til en hel nation i publikums navn, og dog er publikum mindre end et eneste nok så ringe virkeligt menneske.

Søren Kierkegaard - for ham er det - kendte hverken til radio eller TV, men kan kendte faren ved publikum. Den farligste af alle magter, og skift så ordet publikum ud med ordet seertal, så burde Kierkegaard være pligtlæsning ved de program-strateger, der planlægger i seerdemokratiets navn, og de redaktører der udvælger med det formål at maksimere nullerne i seertal.

Dette mærkelige fænomen publikum, som man dyrker i konkurrence-angstens navn, er uden kvalitativt indhold. Det er alene en numerisk størrelse. Vi må som konsumenter kunne kræve en mere kvalitativ vurdering af os foran skærmene og højtalerne. Det betyder ikke, at vi skal have skiftet en slags folkelighed ud med elitært programstof, men det betyder at vi vil respekteres som individer i ægte folkelig forstand fremfor som medlemmer af en masse.

Og fænomenet er farligt. For for at opnå en maksimering af seertal sigtes mod laveste fællesnævner, og der bruges redskaber, der kan fremme en forvridning af informationsmængden. Det er især det, man efter mit skøn har oplevet også i forhold til flygtninge- og indvandrersområdet. Men jeg kan love jer, at også jeg har oplevet eksempler, omend jeg repræsenterer den såkaldte folkekirke i mit arbejde. Jeg har f.eks. oplevet krav om udskiftning af endda højt kvalificerede og velfunderede mennesker med andre, fordi man prioriterede højest mulige seertal.

Det har også noget med nyhedskriterier at gøre. Tiden levner ikke plads til at gå dybere ind i det, men det bedste bud på en beskrivelse af disse kriterier for hvad en redaktør opfatter som godt stof jeg kender kommer fra nordmanden Johan Galtung. Han nævner bl.a. negativitet som en parameter. Efter min opfattelse har manden desværre ret. Negativitet og konflikt spiller nok en større rolle i stofvurderingen end vi normalt vil være ved, og jeg synes godt, man f.eks. kan forlange af redaktionerne, at de bestræber sig på at give et mere afbalanceret og hermed positivt billede af verden, herunder den del der udgøres af indvandrersområdet. Det har ikke noget med censur at gøre, det har i høj grad kun krav om en etisk holdning til sit eget fag at gøre.

Som eksempel afslører en netop gennemførelse i Århus at holdningerne til unge indvandrere som særligt ihærdige ballademagere bygger på misforståelser og myter. Nogle af dem er helt sikkert ballademagere, men det store flertal er i de fleste henseender helt og aldeles normale unge danske. En sådan rapport kunne TV-medierne godt gøre et nummer ud af, men det sker næppe.

Eftermiddagens påstand om at sætte dagsorden er rigtig i en anden forstand. Tidligere var en journalist i princippet en lille grå mand i flokken på fjerde række med en notesbog i hånden og en vilje til at være læserens, lytterens, seerens tillidsrepræsentant.

Det hører til sjældenhederne i dag. Nu placerer journalisten sig glad og gerne på scenen og helst foran kameraet med det formål at være den, der er "setting agenda". Vi taler helst amerikansk i den branche. Det betyder, at der sker en forskydning fra at beskrive og referere en faktisk begivenhed henimod at give historien en drejning, der sikrer at det er den, der sætter dagsordenen for debatten næste dag på arbejdspladsen og i hjemmet. Helt fornemt mener man på mange redaktioner, det vil være, hvis man kan få en politiker til straks at forlange lovændring - og det er desværre ikke så svært endda.

Denne kombination af vilje til at slå igennem og vilje til at underholde skaber en uheldig cocktail, hvor medierne ikke altid er deres ansvar som nyhedsfabrikker bevidst, og det må vi som forbrugere selvfølgelig have en legitim ret til at blande os i. Og jeg er naiv nok til at tro, at der trods alt stadig er tilstrækkelig med faglig stolthed i faget til at nogle lytter til klagesangen.

Vi kan også som forbrugere gå skridtet videre. Medierne kan jo ikke godt opfinde og lave det hele selv. De er som andre producenter afhængige af råvarer, og her er sammenligningen med døgnets landbrugsdebat også mulig.

Hvor er det fattigt og frustrerende at opleve toppolitikere sejle rundt på Øresund for at komme i avisen , eller hvad ved jeg, hvor de i virkeligheden burde holde sig til en god gedigen debat. Det er det vi trænger til og ikke alle udenværkerne i form af disse reklame-events.

Den medietaktik - som mange organisationer, tilmed kirkelige, også hylder i jagten på spaltemilimetre og sendeminutter - svarer jo til at tilbyde mediefabrikkerne nyhedsråvarer, der allerede er smækfyldt med salmonella fra leverandørens hånd, og derfor også er salmonella-inficerede så det klodser, når det færdige nyhedsprodukt sendes ud til os forbrugere.

Der er andre muligheder. Mange af os i dette lokale er ofte også leverandører af råstof til nyhedsfabrikkerne, og vi kan love hinanden, at vi ikke fortsat lader os trække rundt i den manege, men at vi holder os til at levere friske sunde og gode råvarer. Vi vil ikke stå på hovedet eller løfter op i præsteskårterne for at slå igennem i en bedre sendetid.

Endelig har vi noget i baghånden, hvis vi vil. Det åbne liberale samfund har udstyret os med muligheder for selv at tage affære i et engagement i f.eks. lokale medier - en mulighed vi i hvert fald i min kirke, den danske folkekirke, finder så attraktiv, at vi er begyndt at bruge den flere steder i landet, og jeg kan kun opfordre andre til at gøre lige så. Hovedmålet med det hele er at komme fri af denne nyheds-salmonella - denne forvridning af information, der desværre ofte kan iagttages til skade for det samfund, vi lever i og gerne vil værne om.

Så steg den patetiske tone alligevel her til sidst. Det var med vilje. Andre forbrugersager har lært os lektien. Hvis der er noget, producenter er nervøse for, er det politiske og vakte forbrugere, der antyder boykot. Det vil også gælde både chefredaktører og TV-direktører. Men inden den slags "boykot-metoder" tages under overvejelse kunne vi bruge det pædagoger i gamle dage kaldte "kærlighedens stærke arm". Lad os overflyde markedet med de gode råvarer, med alle de gode historier vi også kender. Indtil det modsatte måtte være bevist, vil jeg gerne tro på at det kan lykkes. Og jeg ser frem til den dag, hvor jeg kan fortære både min morgenavis og aftenens TV-nyheder uden risiko for at få en alvorlig salmonella på sjælen.